

INNHOOLD

Forord	13
DEL III FORSKNINGSSOPPLEGG OG METODE	15
Introduksjon	17
Kvalitative vs. kvantitative metoder	17
Kvalitative forskningsopplegg	19
Kvantitative forskningsopplegg	20
Eksemlene – kvalitativ forskning	21
Kvantitativ forskning	21
Fattigdom som opplevelse og livskontekst	23
UNNI WIKAN	
Etablering av nettverk: å velge og bli valgt	24
Deltakende observasjon: ideal og praksis	25
Om å delta, observere og notere: noen dilemma	27
Når informantene tar styringen:	
om moral og intervju	28
Betraktninger omkring kjønn	29
Om gjenstanden for utforskning og problemstillinger	30
Kvantitativ og kvalitativ informasjon	31
Problemstillinger i lys av antropologisk teori	32
Antropologisk nybrottsarbeid:	
mangelen på teori	35
Nedtegning av faktisk observasjon	36
Resultat av min forskning og begrunnelse av resultater	36
Om intersubjektivitet	38
Fremstilling og formidling av resultater	38
Ethiske betraktninger	39
Tolkning, posisjonering og langtidsperspektiv	40

Serberleirene i Nord-Norge	42
NILS CHRISTIE	
Studiens forhistorie	43
Om det fysiske	44
Sosial atferd og nærhetens empatiske virkninger	45
Vanlige folk.	46
Rapportens eget liv	47
Holder tankene?	47
Drapet av de nære	49
Var det riktig å dømme dem?	50
Gir menn kvinner skylden for voldtekt? – Om feiltolking av intervjudata	51
OTTAR HELLEVIK	
Intervjuundersøkelser	51
Forklaringsmangfold og falsifisering	52
Metodeforklaringer i kvantitativ intervjuforskning	53
Spørsmålsutformingen	54
Utvalget	58
Undersøkelsesopplegget.	63
Analyseopplegget.	65
Årsaksslutninger	69
Årsak eller virkning?	70
Påvirkning eller skinneffekt?	72
Avslutning.	74
Litteratur.	75
Ekspériment og test	76
KARL HALVOR TEIGEN	
Ekspériment.	76
Et eksempel.	78
Tester	82
Ekspériment versus test	84
Litteratur.	85
En atferdsstudie av lydighet	86
STANLEY MILGRAM	
Generell prosedyre	87
Beslektede studier	88
Metode	88

Forsøkspersoner	88
Personell og sted.	89
Prosedyre	89
Avhengige variabler	92
Resultater	93
Foreløpige indikasjoner	93
Resultat av eksperiment 1.	93
Diskusjon	95
Litteratur.	98
DEL IV VITENSKAPELIGE FORKLARINGER OG METODOLOGI . . .	99
Introduksjon	101
Vitenskapelige forklaringer	101
Individualisme eller holisme?.	102
Samfunnsvitenskapelige forutsigelser eller prediksjoner	103
Testing av hypoteser	104
Hvordan forklare samfunnsfenomener? Årsaks-, formåls- og funksjonsforklaringer i samfunnsforskning	105
PER ARNE TUFTE	
Hva er en vitenskapelig forklaring?	105
Forholdet mellom forklaring og andre vitenskapelige mål	106
Tre former for forklaringer og deres struktur	109
Årsaksforklaringer	110
Årsaksbegrepet	110
Årsaksforklaring ut fra lover	111
Robust avhengighet.	114
Eksperimentell manipulasjon	117
Formålsforklaringer.	118
Tilgang til motiver – typeforklaringer	119
Rasjonalitet	120
Funksjonsforklaringer	123
Funksjonsforklaringer i samfunnsvitenskapene – veteranvirksomhet i militæret som eksempel.	124
Strukturen i funksjonsforklaringer.	125
Teleologisk og kausalt fundament for funksjonsforklaringer	126
Sosiale seleksjonsmekanismer	127
Kritikk av funksjonsforklaring.	130
Funksjonalismen i samfunnsvitenskapene	131

Ulike formål med funksjonsforklaringer	134
Mekanismeforklaringer	135
Litteratur.	138
Individualisme og holisme.	140
Enten–eller eller både–og?	
SUSANNA MARIA SOLLI	
Metodologisk individualisme og holisme.	141
MI illustrert gjennom Colemans «badekar»	142
MH illustrert gjennom Durkheims selvmordsteori	145
Idéhistoriske forutsetninger for MI	146
Idéhistoriske forutsetninger for MH	148
Struktur-aktør	149
Anthony Giddens	150
Pierre Bourdieu	154
Jürgen Habermas.	157
Deltager og tilskuer	160
Dobbel hermeneutikk	161
Deltagende objektivisering.	162
System og livsverden	163
Avslutning.	163
Litteratur.	164
Testing av hypoteser	165
NILS GILJE	
Hypoteser og data	165
Semmelweis og bruken av hypotetisk-deduktiv metode.	167
Glimt fra Émile Durkheims sosiologi	171
Egoistiske selvmord.	173
Altruistiske selvmord.	178
Anomiske selvmord.	179
Kritiske merknader til Durkheims selvmordsanalyse	182
DEL V NORMATIVE PROBLEMSTILLINGER I VITENSKAP OG SAMFUNN	187
Introduksjon	189
Intern forskningsetikk.	189
Ekstern forskningsetikk.	190
Vitenskapelig objektivitet og verdifrihet	191

Feministisk vitenskapskritikk og vitenskapsteori	192
Normativ argumentasjon om samfunnsforhold	192
Forskningsetikk for samfunnsvitenskapene – en oversikt	194
EIVIND BALSVIK	
Intern forskningsetikk	195
Vitenskapelig uredelighet	196
Brudd på sannhetsforpliktelsen	197
«Fabrikkerings»	198
«Narreri»	199
«Trimming» eller forfalskning	201
«Koking»	203
Brudd på normen om å legge til rette for etterprøvbarehet	204
Brudd på normer for riktig kreditering	205
Hva er årsakene til vitenskapelig uredelighet?	206
Hvor utbredt er vitenskapelig uredelighet?	207
Hvordan kan man skape gode forskningskulturer?	208
Ekstern forskningsetikk	209
Krav om å unngå skade og alvorlige belastninger	210
Krav om informert og fritt samtykke	211
Krav om respekt for individers privatliv og nære relasjoner	212
Forskningens frihet og forskningens samfunnsansvar	214
Hva består forskningens frihet i?	215
Litteratur	217
Vitenskapens normative struktur	220
ROBERT K. MERTON	
Vitenskap og samfunn	221
Vitenskapens etos	222
Universalisme	223
«Kommunisme»	226
Desinteresse	229
Organisert skeptisisme	230
Etikk i kvalitative studier	232
KATRINE FANGEN	
Informert samtykke	232
Praktiske vanskeligheter med informert samtykke	234
Når man ikke får informert alle	235
Observasjon på offentlige plasser	237

Når deltagerne får for stor innvirkning	237
Konfidensialitet	238
Når forskningssubjektene leser om seg selv	239
Informasjon om tredjepart	240
Konfidensialitet versus etterprøvnbarhet	240
Forskning på kriminelle miljøer	241
Forskning på barn	244
Å beskrive med respekt, og å tilbakeføre kunnskap	245
Etiske utfordringer og samtalepartnere	246
Infiltrasjon	247
Noen eksempler på infiltrasjonsstudier	247
Hvorfor er ikke infiltrasjon etisk akseptabelt?	249
Fordeler med å være åpen om egen rolle	249
Diskreditering av forskerrollen	250
Mindre alvorlige varianter av infiltrasjon	250
Andre etiske vurderinger	251
Litteratur.	252
Vitenskap og verdier	255
HARALD GRIMEN	
Vitenskapens mening	255
Vitenskapene og Vestens egenart	255
Verden mister sin magi.	256
Modernitetens meningsproblem.	257
Vitenskapene er ingen vei til lykke	258
Rasjonalisering og byråkratisering	259
Vitenskap og verdifrihet	261
Objektivitet	261
Forskning som normstyrt prosess	261
Erkjennelse og vurdering	263
Institusjonelle fakta	264
Tolkninger av verdifrihetslæren	264
Verdier og valg av forskningstema	266
Forskning og kulturverdier	266
Verdiimpregnerte fenomener	267
Samfunnsvitenskapenes «evige ungdom»	268
Rene og verdiimpregnerte beskrivelser	269
Litteratur.	270

Kjønn, feminisme og vitenskap 271

CATHRINE HOLST

Flere kvinner i akademia: feministiske begrunnelser 272

Vitenskap om kvinner og kjønn 273

Født sånn, blitt sånn – eller fritt valgt? 275

Kjønnsperspektiv – med og uten feminisme 276

En annen kultur 277

En annen vitenskap 278

En annen objektivitet 279

Farvel til objektiviteten? 281

Vitenskapskritikk: feminister i strid 282

Å forske ut fra en -isme 285

Litteratur 287

Normativ argumentasjon om samfunnsforhold 289

Kan vi vite hva vi bør gjøre?

DAG EINAR THORSEN

Normative problemstillinger og sunn fornuft 289

Moralsk tvil og skepsis 292

«Oppfinnelsen av rett og galt» 293

Egoisme og relativisme 294

Etisk realisme 297

Praktisk argumentasjon 301

Avslutning: pluralisme 306

Politisk teori 308

DAG EINAR THORSEN

Innledning 308

Hva er politikk? 310

Rettferdighet 312

Platon – rettferdighet som rett ordning 313

Rawls – rettferdighet som rimelighet
og rent spill 315

Nozick – rettferdighet som overholdelse av naturlige rettigheter 317

Et moderat perspektiv på rettferdighet 320

Frihet, likhet og brorskap 321

Frihet 322

Likhet 324

Brorskap 325

Frihet, likhet og brorskap: konflikt eller harmoni? 327

Hvordan bør samfunnet organiseres?	330
Det anstendige samfunn	331
Det åpne samfunn.	333
Demokratiet	334
Avslutning: Samfunnsvitenskap og politisk teori	336
Om forfatterne	338
Stikkord	341

FORORD

Introduksjon til samfunnsvitenskapene bind 1 og 2 er en omfattende revisjon av første utgave fra 2011. De to bindene er ment å utgjøre hele pensum til examen facultatum, samfunnsvitenskapelig variant ved Universitetet i Oslo. Bøkene presenterer tekster som tar for seg problemstillinger av filosofisk, metodologisk og etisk karakter som blir mye diskutert i samfunnsvitenskapene. Både tekstene og problemstillingene er av en slik karakter som studenter vil støte på en rekke ganger i løpet av sine studier. Vi håper bøkene vil være et verdifullt og nyttig første møte med de spennende og komplekse samfunnsvitenskapene.

Introduksjon til samfunnsvitenskapene bind 1 og 2 er delt i fem hoveddeler: I bind 1 presenteres del I: «Samfunnsvitenskapene og deres historie» og del II: «Modeller av menneske og samfunn.» Bind II inneholder del III: «Forskningsopplegg og metode», del IV: «Vitenskapelig forklaring og metodologi» og del V: «Normative problemstillinger i vitenskap og samfunn.» Hver del innledes med en kort introduksjon for å skape oversikt over omfattende og sammensatt stoff.

Bøkene er resultat av et samarbeid mellom forfattere, forlag, og kolleger ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Oslo og oss redaktører. Først ønsker vi å takke forfatterne som har påtatt seg skriveoppdrag, og som har møtt våre kritiske kommentarer og endringsforslag med velvilje og effektivitet. Pål Veiden og Gunnar C. Aakvaag har i tillegg til redaktørene skrevet nye kapitler med tanke på nettopp denne antologien. Raino Malnes, Gunnar C. Aakvaag, Lars Mjøset, Per Arne Tufte, Katrine Fangen, Cathrine Holst og Dag Einar Thorsen har i tillegg til redaktørene revidert sine kapitler fra 2011-utgaven. Vi vil også takke Harald Grimens etterlatte for tillatelse til å gjentrykke et tidligere publisert arbeid. Det samme gjelder forfatterne av kapitler som videreføres i uendret form fra den første utgaven.

Vi vil også rette en stor takk til Ingrid Ugelvik i Universitetsforlaget, som har vært svært viktig som rådgiver og pådriver i gjennomføringen av denne revisjonen.

Redaktørene står sammen ansvarlige for tekstutvalget. Innledningen har vi skrevet sammen, mens introduksjonene til del I og del III er skrevet av Solli, og introduksjonene til del II, IV og V er skrevet av Balsvik.

Blindern, august 2017

Eivind Balsvik og Susanna Maria Solli